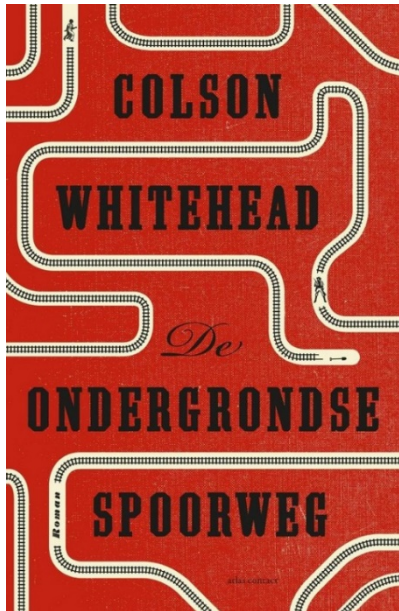

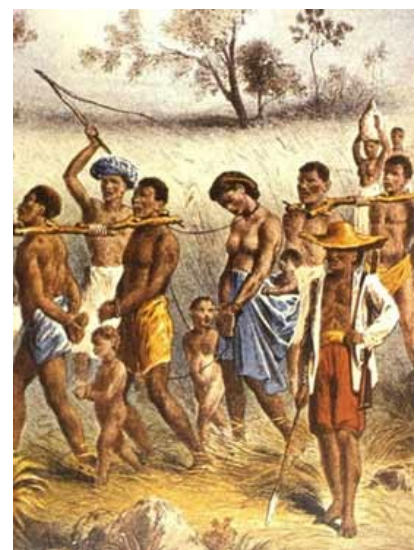
Mannen Leesclub Maas

*De wereld mag dan gemeen zijn, maar de mensen
hoeven dat niet te zijn,
ze kunnen ook weigeren het te worden.*

Het boek van de maand maart van onze leesclub snijdt een bijzonder thema aan. Het is historisch maar tegelijk ook heel actueel. Het handelt over een stukje van de Amerikaanse geschiedenis, maar raakt daarbij aan een groot gedeelte van de wereld. Whitehead heeft gekozen om absurde realiteit te verwerken in fictie en daarmee een interessante roman gemaakt die veel stof tot bespreken op kan leveren. Helaas kunnen wij (nog steeds) niet bij elkaar komen om dat ook te doen en moeten we weer genoeg nemen met geschreven commentaren en mailberichten.

Colson Whitehead kiest in de Ondergrondse spoorweg voor het levensverhaal van Cora, een jonge zwarte vrouw, geboren als slavin op een katoenplantage in Georgia, kleindochter van Ajarry, een vrouw die uit Afrika geroofd werd, over de Atlantische oceaan getransporteerd en in Amerika verhandeld als werkslaaf. Cora is de dochter van Mabel, dochter van Ajarry, een slavin die ontsnapte aan haar eigenaar en die niet naar hem werd teruggebracht. Whitehead kiest ervoor om de ondergrondse spoorweg een prominente plaats te geven in zijn boek. Hier gaat hij wel over naar fictie waarbij de spoorweg tot realiteit uitgroeit, met echte rails, stations, locomotieven, rytuigen, machinisten en stationschefs. De ondergrondse spoorweg heeft bestaan in de periode waarin de slavernij in Amerika bloeide en waarin zwarte en blanke mensen de ontsnapte slaven hielpen om een goed heenkomen te zoeken, weg uit het zuiden naar de noordelijke staten waar de slavernij (grotendeels) was afgeschaft. Natuurlijk was het geen ondergronds tunnelstelsel met daarin een spoorwegnet, maar een

netwerk van helpers en onderduikadressen. Hierbij werden allemaal codenamen gebruikt van de spoorwegen. Via een netwerk van ontsnapte slaven en zwarte en blanke abolitionisten, kwamen slaven terecht bij gezinnen die ze onderdak verleenden en net deden alsof het hun eigen slaven waren (stations). Vervolgens werden de ontsnapte slaven met behulp van een gids (conducteur) naar de volgende plek gebracht, net zolang totdat ze in staat belandde die de slavernij had afgeschaft. Daar konden ze tamelijk veilig wonen, hoewel die veiligheid in het Amerika van toen betrekkelijk was. Meestal reisden de slaven 's nachts en te voet. Vaak kenden de betrokkenen maar een paar stations. De hele route kende vrijwel niemand. Ook waren er allemaal verschillende routes om het slavenvangers extra moeilijk te maken. De ondergrondse spoorweg die opereerde tussen 1810 en 1860, heeft vermoedelijk zo'n 100.000 slaven de vrijheid geschonken.

Mogelijk heeft Whitehead zijn hoofdpersoon – Cora - losjes gebaseerd op Harriet Tubman. Tubman was een Amerikaanse abolitionist. Ze werd geboren als slaaf en hielp na haar ontsnapping honderden slaven ontsnappen via de ondergrondse spoorweg. Ze werd geboren begin twintiger jaren van de 19e eeuw als Minty Ross, kind van twee slaven. Ze werd naar

verschillende huishoudens gestuurd om daar als slaaf te werken. Bij één van die slavenhouders kreeg ze een stuk hard staal tegen haar hoofd, waar ze de rest van haar leven problemen door ondervond. Dit kenmerk heeft Whitehead ook aan Cora meegegeven. Minty Ross trouwde in 1844 met John Tubman en veranderde haar voornaam toen in Harriet, de naam van haar moeder. Net als Tubman veranderde Cora haar naam na haar ontsnapping, en wel in Bessie. Minty kreeg de kans om te ontsnappen, samen met haar broers. Cora ontsnapt met Ceasar en Lovey. Haar man had Minty niet op de hoogte gebracht van haar vluchtpoging. Zo heeft Cora's moeder Mabel haar ook niet op de hoogte gebracht van haar ontsnapping. Ook Cora bracht niemand op de hoogte. Natuurlijk was dat redelijk normaal omdat als meer mensen op de hoogte waren,

de kans op verraad ook toenam. Nadat de eigenaar een prijs op het hoofd van de ontsnapte slaven had gezet, keerden de broers van Harriet terug. Harriet zelf deed dit niet. Ze ontsnapte, net als Cora via de ondergrondse spoorweg en kon een leven in vrijheid opbouwen. Ik heb nergens de bevestiging gevonden dat Whitehead de geschiedenis van Tubman heeft gebruikt, maar het is ook niet uitgesloten. In de Verenigde Staten is het verhaal van Tubman meer algemeen goed omdat zij een van de voorvechters van de emancipatie van de zwarte bevolking is geweest. Tijdens de Amerikaanse Burgeroorlog (1861-1865) werkte Tubman als spion, verpleegster en kokkin en hielp ze ontsnapte slaven om te wennen aan hun nieuwe leven. Ook na de oorlog bleef ze zich inzetten voor slaven en armen en zamelde ze geld in voor het bouwen van scholen voor vrijgemaakte slaven. Na de afschaffing van de slavernij in 1865 zette Harriet Tubman zich in voor onder meer het vrouwenkiesrecht. Tubman overleed in 1913 op

ruim negentigjarige leeftijd. President Obama heeft in 2016 besloten dat Harriet Tubman vanaf 2020 te zien zal zijn op een biljet van 20 Amerikaanse dollar. Het is dan precies een eeuw geleden dat Amerikaanse vrouwen nationaal kiesrecht kregen. Op het 20 dollar biljet staat de Amerikaanse president Andrew Jackson. Hij was de 7de president van de Verenigde Staten van 1829 tot 1837 en slavenhouder. Jackson was een van de oprichters van de Democratische Partij en was de eerste Democratische president. Jackson woonde voornamelijk op zijn landgoed The Hermitage, nabij Nashville. Het was een plantage van 1000 hectare groot waarop vooral katoen geteeld werd. De zware arbeid werd verricht door Afro-Amerikaanse slaven, waaronder ook

vrouwen en kinderen. Hoe meer winst er gemaakt werd, hoe rijker Jackson werd en hiermee het aantal slaven kon uitbreiden. Bij aankoop van de plantage (1804) bezat Jackson negen slaven, 25 jaar later waren dit er honderd. Ten tijde van zijn overlijden in 1845 had Jackson ongeveer 150 slaven die op het terrein van The Hermitage woonden en werkten. Tot nu toe is het plan van Obama niet uitgevoerd omdat president Trump het heeft tegengehouden. Volgens hem was er sprake van een onwaarschijnlijke politiek correctheid en het denigreren van één van de beste, zo niet de beste president van de VS voor hem. Hij kon niet

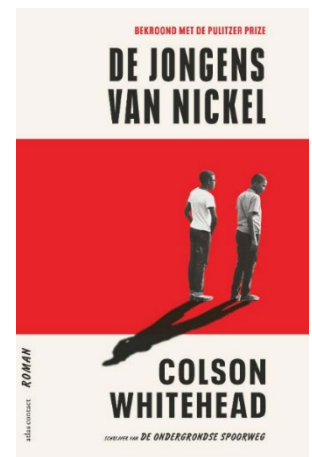
aanzien dat zijn grote voorbeeld Jackson van het biljet zou verdwijnen. Trump had prominent een foto van deze voorganger in the oval office hangen. Inmiddels heeft een woordvoerder van president Biden gezegd dat het plan weer van stal gehaald wordt en dat het mogelijk in de loop van het komende decennium wordt uitgevoerd. Het is dus nog even afwachten.

Terug naar het boek en allereerst de auteur.

Colson Whitehead is geboren in 1969 als derde van vier kinderen in een New Yorks middenklasse gezin. Na zijn studie (1991) werkte hij als recessent bij een krant en vanaf 1999 schrijft hij boeken. Hij is getrouwd met een literair agent en vader van twee kinderen. Hij heeft inmiddels 8 fictieromans geschreven waarvan De ondergrondse spoorweg de 6^e was. Dit boek heeft naast de Pulitzerprijs voor Literatuur (2017) ook de US National Book Award voor Fictie (2016) gewonnen. Zijn 7^e roman met de titel De jongens van Nickel handelt over de gevolgen van de rassenwetten in Amerika en heeft ook weer de Pulitzerprijs voor Literatuur (2020) gewonnen. Als bijlage een interview met Whitehead uit 2017 naar aanleiding van het verschijnen van De ondergrondse spoorweg in Nederland.

Obama kwam met het idee, Trump blokkeerde het, maar nu zet Biden toch door: voor het eerst zwarte vrouw op dollarbiljet VS

26/01/2021 om 19:26 door Wim Dehandschutter

Het boek handelt over de ontsnapping van Cora, dochter van Mabel, dochter van Ajarry, die als gevangene de overtocht van Afrika naar Amerika maakte en daar als slavin aan een plantage verkocht werd. Cora werkt op dezelfde plantage, inmiddels een katoenplantage, die eigendom

is van de familie Randall. Het verhaal van de slaven is natuurlijk min of meer bekend. Whitehead beschrijft het slavenleven beperkt en gaat zich niet te buiten aan de detaillering van de gruwelijke behandeling die de slaven ten deel is gevallen. Hij weet met enkele raken woorden te schetsen wat er is gebeurd en de lezer kan en mag de rest zelf invullen. Dit is knap gevonden. Met

name ook omdat Whitehead in een interview aangeeft dat hij nogal gewend is breed uit te weiden in zijn teksten. Hij doet dat in De ondergrondse spoorweg niet. Ook niet bij de beschrijving van de plaatsen waar Cora/Bessie terecht komt ten tijde van haar vlucht vanaf de plantage. Whitehead weet heel treffende de hypocrisie en haat te schetsen die de ontsnapte slaven treft, met name vanuit de blanke bevolking. Hij plaatst zijn verhaal in een aantal staten van Amerika, waar Cora achtereenvolgens terecht komt en waar Whitehead steeds weer een ander beeld schetst. Georgia waar de katoenplantage van de Randalls ligt, South Carolina de eerste plek waar Cora met de ondergrondse spoorweg terecht komt en waar het lijkt alsof de zwarten vrij zijn, maar ze feitelijk worden gebruikt voor experimenten en tentoonstellingen. North Carolina waar de rassenhaat zo erg is dat het leidt zo zoveel mogelijk uitroeien van de zwarte bevolking. Rijen lijken hangen in de bomen langs “het pad naar de vrijheid” en elke vrijdagavond is er in het centrale park een lynchpartij. Tennessee wat een geblakerde en zieke staat is, waar overleven een uitdaging is voor zowel blank als zwart, Indiana waar de zwarten in een soort van vrijstaat leven, maar waar de witte bevolking uit angst of jaloezie vernietigend optreedt en er onder de zwarten verraad plaatsvindt zodra ze denken daar voordeel uit te kunnen halen. Uiteindelijk blijft over het Noorden, waar geen specifieke staat meer genoemd wordt, waar Cora haar vrijheid lijkt te vinden. Hoewel het boek daar een open einde heeft.

Tussen de hoofdstukken die de titels van de staten in Amerika dragen, staan hoofdstukken met de naam van een persoon. In die hoofdstukken werkt Whitehead één van de figuren uit het boek dieper uit. Op zich een mooi gevonden format maar het werkt voor mij toch niet. Het haalt de vaart uit het interessante ontsnappingsverhaal van Cora. Het eerste en het tweede “personenverhaal” zijn nog wel prima. We maken kennis met Ajarry en dat gaat vooraf aan het verhaal van Cora. Het hoofdstuk Ridgeway laat ons kennismaken met de slavenjager die in de jacht op Cora zo’n belangrijke rol zal gaan spelen. Maar daarna wordt het moeilijker. Het hoofdstuk Stevens is los zand. Het doet me denken aan een auteur die research heeft gedaan en gevonden heeft dat artsen tbv autopsie-onderwijs lijken gebruiken die daarvoor niet bedoeld zijn geweest en dat in de stoffelijke overschotten een handel is ontstaan. Het heeft niet zoveel met het boek te maken, maar het is onderzocht dus moet erin verwerkt worden. De hoofdstukken Ethel en Caesar komen een beetje als mosterd na de maaltijd. Ethel is niet zo essentieel in het boek en wat Caesar is overkomen, is in het verhaal van Cora al door Ridgeway aan haar verteld. Enigszins overbodig dus. Het hoofdstuk over Mabel heeft me zelfs geërgerd. Waarom is dat hier geplaatst? Wat voor bedoeling heeft Whitehead hiermee gehad? Cora is niet echt op zoek gegaan naar haar moeder, sterker nog in het boek geeft ze aan dat ze Mabel misschien maar beter niet meer kan ontmoeten. Voor de strekking van het boek is het niet zo

relevant of Mabel het uiteindelijk gered heeft of niet. In het hele boek wordt de waan opgehouden dat Mabel de eerste en enige slaaf is die erin geslaagd is om te ontsnappen en weg te blijven. Natuurlijk is dat niet waar, maar waarom worden we niet in die waan gelaten? Het is toch helemaal niet belangrijk om helemaal aan het einde van het boek nog te vernemen dat ze in het moeras verdronken is. Als de auteur het belangrijk genoeg vond om ons daarin te laten delen had hij dat ook gewoon in het begin kunnen doen. We mogen als lezer toch best wel iets weten wat Cora in het boek niet weet of zijn we daar te dom voor in de ogen van Colson Whitehead. Ik vond dit dus echt jammer en voor mij deed het in ernstige mate afbreuk aan het boek.

Whitehead heeft over het algemeen in dit boek een prettige schrijfstijl, de woordkeuze is normaal, de zinsopbouw meestal niet gecompliceerd. Het verhaal is – voor zover het handelt over het leven van Cora – overwegend chronologisch, met enige kortere terugblikken. In de tussenhoofdstukken is sprake van flashbacks.

Met enige regelmaat merkte ik dat de auteur gebruik maakt van zinnen of zinsdelen die ik niet kon plaatsen. Eerst dacht ik dat ik iets gemist had in het voorgaande waardoor ik een opmerking niet kon plaatsen of begreep. Enkele keren heb ik dit teruggezocht, maar tevergeefs. Verderop in het boek stelde ik vast dat Whitehead een stijlfiguur toepast waarbij de duiding van de betekenis van een tekstpassage pas (veel) later duidelijk wordt. Een voorbeeld: op pagina 139 begint een nieuw gedeelte van het hoofdstuk South Carolina met de zin: *“De avond voordat Ridgeway een einde maakte aan South Carolina bleef Cora nog even talmen op het dak van het Griffinggebouw; ze wilde kijken of ze kon zien waar ze vandaan kwam.”* Ik vroeg me af wat de betekenis van het eerste gedeelte van die zin was. Hoezo maakt Ridgeway een eind aan South Carolina en waaraan maakt hij dan precies een einde. Het werd me niet duidelijk. Pas in de allerlaatste alinea van het hoofdstuk – 14 pagina’s verder – werd me duidelijk dat die eerste zin sloeg op het einde van het verblijf van Cora in South Carolina, als ze merkt dat het huis van Sam, boven het station van de ondergrondse spoorweg in brand staat en ze daardoor niet meer door het luik kan ontsnappen. Ik vind dit niet zo’n prettige manier van schrijven, het verhoogd voor mij niet de spanning en bij mij verdwijnt de drang om te willen begrijpen van de auteur bedoeld met het geschrevene, onder het mom: ook hier zal de betekenis later wel weer duidelijk worden! Ik denk dat ik hierdoor ook wel een en ander gemist heb van de boodschap die Whitehead wil meegeven.

Conclusie het boek snijdt zeer interessante materie aan, maar de auteur werkt het voor mij niet uit zodat het blijft boeien. De positie van de Afro-Amerikaan in het Amerika van de eerste helft van de 19^e eeuw was beroerd, maar dat was die van de oorspronkelijke bewoners (de indianen) ook. Misschien waren ze iets beter af dan de slaven maar het scheelt niet erg veel. We weten dat we niet erg trots hoeven te zijn op hoe de blanken zich op verschillende plekken op de wereld gedragen hebben en dat het goed is om daarover te (blijven) schrijven en te blijven denken. Mogelijk wordt dit mede veroorzaakt door het verschil in collectief geheugen van de Amerikanen en de Europeanen. Waardoor de basiskennis anders is en Amerikanen de tekst sneller begrijpen dan wij dat doen.

Het boek zet me wel aan om een beeld te krijgen op de discussie in ons eigen land over wat onze voorouders voor rol hebben gespeeld in de slavenhandel. De Nederlanders waren met de Engelsen en Portugezen sterk betrokken bij deze onmenselijke praktijken.

De staatsonderneming De West Indische Compagnie had een monopolie positie. Wordt het tijd om daarvoor onze excuses aan te bieden? De discussie loopt volop, met de zwarte piet discussie als donker dieptepunt daarbij.

Ik ben niet echt een voorstander van het maken van die excuses

De Geoctroyeerde West-Indische Compagnie werd in 1621 opgericht. Het octrooi gold voor de handel en scheepvaart op de westkust van Afrika zuidelijk van de Kreeftskeerkring, de oostkust van het continent Amerika en de Caribische eilanden. En daarmee had de West-Indische Compagnie dus het monopolie in de Nederlanden op de trans-Atlantische slavenhandel.

door onze regering of door onze bevolking. Wij hebben als ouders aan onze kinderen altijd voorgehouden dat sorry zeggen geen enkele betekenis heeft als je niet van zins bent om je gedrag te gaan verbeteren. Met woorden je excuus aanbieden en verder handelen alsof er niets gebeurd is, of erger nog gewoon hetgeen waarvoor je excuus maakt opnieuw uitvoeren is toch op zijn minst hypocriet. Beter is om te blijven herdenken opdat het niet vergeten wordt. Dit geldt voor oorlogen maar ook voor datgene dat de VOC heeft gedaan en voor onze betrokkenheid bij de slavenhandel.

Dat de president van de VS het tegenhoudt dat een foto van een zwarte activiste op een dollarbiljet komt omdat een slaveneigenaar er dan voor moet wijken is hypocriet als je staat voor America First voor **alle** Amerikanen. Maar ja, van deze president weten we inmiddels wel hoe hij in de wereld staat. Maar zijn wij zoveel beter?

Wat voor discussie voeren wij over de gouden koets, en dan met name het ene paneel? Is dat echt gemeend of is het meer voor de bühne?

Misschien moeten we nu maar vast een petitie opstellen waarin de bevolking van pakweg 2300 aan de regering kan vragen om excuses aan te bieden voor de handelwijze van de Westerse Wereld van 2021, waarbij ze voor de eigen bevolking volop vaccins regelde, maar verzuimde dat mogelijk te maken voor de inwoners van Afrika, die daardoor verstoken bleven van deze genezende middelen met alle gevolgen van dien.

Moeten we dan ook meteen excuus vragen voor het feit dat we binnen één jaar een vaccin hebben weten te ontwikkelen tegen een virus dat onze wereld bedreigt, terwijl het ontwikkelen van een vaccin tegen ebola, wat niet in onze contreien rondwaart, extreem veel langer duurt?

Moeten we niet onze excuses maken voor het veroveren van de wereld vanuit Europa. Daar waar we als vertegenwoordigers van het blanke ras komen, maken we alleen maar brokken, zorgen we voor ellende, dood en verderf. Zijn excuses voor op zijn plaats?

Misschien nog verder terug. Harari beschrijft in Homo Sapiens dat deze kleine groep van het mensenras vanuit wat nu Ethiopië is, aan de opmars over de wereld begint. Overal waar ze komen verloopt het volgens een vast patroon: de oorspronkelijke bevolking wordt geknecht en

uitgeroeid, de bestaande andere diersoorten worden gedecimeerd en homo sapiens wordt de primate. Moeten we excuses aanbieden voor het uitroeien van de Neanderthalers?

We doen als mensen nog steeds hetzelfde. Denk aan de Rohingya, de Oeigoeren, de Houthis, maar denk ook eens aan de vluchtelingen op Moria.

Voldoende stof tot nadenken lijkt me zo!

Tenslotte een citaat uit het gelezen boek, waarin wat mij betreft de kern staat en waaruit ook de titel van mijn bijdrage komt.

Pag 335

*“Dit moest nu maar even genoeg zijn. Haar hopeloosheid had de overhand gekregen en haar als een soort boze geest, verborgen onder haar gedachten, van alles ingefluisterd. Ze zou dit moment koesteren als haar persoonlijke schat. En als ze de woorden zou vinden waarmee ze het aan haar dochter kon vertellen, zou het meisje begrijpen dat er een wereld bestond buiten de plantage, voorbij aan alles wat ze kende. En dat die wereld ooit, als ze sterk bleef, ook van haar zou kunnen zijn. **De wereld mag dan gemeen zijn, maar de mensen hoeven dat niet te zijn, ze kunnen ook weigeren het te worden.**“*

11 maart 2021 , Hans

Bijlage:

Interview met Colson Whitehead op 1-2-2017
door Theo Hakkert voor VersTwee:

Zijn naam hoeft niet eens te vallen. Het toeval wilde dat Colson Whitehead in Nederland was, ter promotie van zijn roman *De ondergrondse spoorweg*, ten tijde van de inauguratie van de nieuwe Amerikaanse president.

Hoe was dat?

‘De dag nadat hij was gekozen was ik op weg naar het vliegveld voor een reis naar Engeland voor dit boek. De blikken van de passagiers op het vliegveld. Was dit echt gebeurd? Iedereen was shellshocked. Sindsdien is er geen dag geweest zonder woede en dat zal nog wel een tijd aanhouden, vrees ik. Het contrast met zijn voorganger is zo groot. Dit is echt terug naar de jaren vijftig en nog vroeger, naar de dagen van de civil rights movement.’

Hoe heeft jouw omgeving gereageerd?

‘Ik vroeg mijn moeder of dit de slechtste president ooit is. Ja, zei ze, erger nog dan Nixon. Nixon haatte zwarte mensen, maar hij wist wel hoe politiek in elkaar zat. Reagan had tenminste respect voor het ambt. Deze heeft geen politieke ervaring. Hij weet niets van het sluiten van een deal. We zullen zien wat gebeurt.’

Ben je nog ergens optimistisch over of hoopvol?

‘Nee.’ Hij lacht hard. ‘Hij is zo corrupt. De mensen om hem heen ook. Ik hoop op impeachment. Dat moet vanuit zijn partij komen, de Republikeinen moeten het doen. Over twee jaar zijn de midterms, dat geeft enige hoop. En hoopgevend zijn ook de onderzoeken die lopen naar zijn banden met Rusland.’

Is de les uit jouw roman, zo er een les te trekken valt, dat het altijd zo is geweest en dat er hooguit pieken en dalen zijn?

De conclusie van een van de personages luidt: ‘Amerika is een waanidee, het grootste van allemaal. De blanken geloven – geloven met hart en ziel – dat het land hun rechtens toekomt. Dat zij het recht hebben indianen te vermoorden. Oorlogen te beginnen. Hun broeders tot slaaf te maken. Als er in deze wereld ook maar van enige gerechtigheid sprake zou zijn, zou dit land niet mogen bestaan, want het is gegrondvest op moord, diefstal en wreedheden.’

‘Dat moet de conclusie zijn. Cora komt uit op een betere plek dan waar ze aan het begin was, maar dat was ook de slechtst denkbare plek op aarde. Ook al zou ze in Massachusetts de loterij winnen en miljonair worden, ze zou nog altijd een zwarte vrouw zijn in 1850’s in de VS, een racistisch land. Er zijn gradaties van vrijheid. Ze zou niet langer slavin en een beetje vrij zijn, maar niet meer dan dat.’

Dit lijkt mij typisch een roman die je altijd hebt willen schrijven. Ooit zou het er van komen. Geen boek van: nu pak ik dit even bij de kop.

‘Het eerste idee stamt van 16 jaar geleden. Stel nu eens dat de ondergrondse spoorweg echt een tunnelstelsel was. Ik stelde me er een Gulliver’s Travels-type structuur bij voor. Alleen zag ik toen zo op tegen de research naar slavernij. En ik vroeg me af of ik het technisch wel zou kunnen? Ik moest groeien. 16 jaar geleden was ik zo’n Generation X-figuur. Een luilak, niet geëngageerd. Als ik meer zou schrijven, dan zou ik het ambacht onder de knie krijgen. Pas dan

zou ik het kunnen. Als ik meer wist over de wereld en meer wijsheid had, dan kon ik een boek als dit schrijven. Eerder niet. Persoonlijke groei was nodig, zodat ik de personages recht kon doen. Ik schreef boeken over poker, met veel humor. Ik heb altijd twee, drie ideeën, maar het moest niet zo worden dat ik voor dit boek bleef weglopen. Ik begon aan een boek over een schrijver in New York. Ik herkende de stem. Die ik al eens had gebruikt. En dat moest niet. Een teken dat het echt moest gebeuren.'

De stijl is sober, de verteller zit op wisselende afstand van de personages. Wat is daartussen het verband?

'Stem heeft met stijl te maken. De beweging van de plot wist ik. De stem kwam gelukkig snel en bleek een goed instrument voor dit materiaal. Je bent als lezer dichtbij Cora, maar hebt de goede afstand tot het geweld. Er zit zo veel bruutheid in dit boek. Dan is het goed om enige distantie te hebben. Ik wilde ook bondiger schrijven dan in mijn eerdere boeken. De afgelopen jaren was ik schrijfdocent. Vijf jaar had ik daardoor geen fictie geschreven. Het docentschap hield me weg van de schrijftafel, maar ik ben er wel een goede redacteur door geworden. Waarom doe je dit? Kan dit niet weg? Ik moest natuurlijk wel naar mijn eigen adviezen luisteren en bondig zijn.'

Geef eens een voorbeeld.

'De museumscène waarin Cora een slavin moet spelen in een tableau over de tijd van de slavernij in de Amerikaanse geschiedenis. Die scène is twee pagina's. Mijn oude ik had dat in 20 pagina's gedaan. Ik zou over de curator hebben geschreven, zijn doopceel hebben gelicht en alle diorama's hebben beschreven. Het is een verwijzing naar de kermissen en andere gelegenheden waar zwarte mensen als wilden werden uitgebeeld. In dit korte stuk zit toch alles. Keken en bekeken worden. Leugens en verhulling. Cora die geen geschiedenisboek heeft gelezen, maar wel weet dat de uitbeelding in het museum niet kan kloppen. Ze zou niet op het dek van het slavenschip hebben gezeten, zoals in het museum wordt uitgebeeld, maar ergens onder in het ruim hebben gelegen met tientallen anderen.'

Je wilde geen emotionele taal.

'Ik heb veel slavengeschiedenissen gelezen. Verslagen, vastgelegde orale geschiedenissen. Ze beschreven de gruwelen zakelijk en met distantie. Als het jouw dagelijkse realiteit is, wordt het normaal. Als je moet toezien hoe je moeder geslagen wordt, vernederd, verkracht, dan ga je je afsluiten. Emotionele afstand ontstaat dan vanzelf. Het moet wel, anders word je gek. En in mijn taal moest dat tot uitdrukking komen.'

Hoe moeilijk was het om het hoofdstuk over Ridgeway te schrijven, de blanke slavendrijver?

'Hij kwam laat. Zijn faam reisde hem vooruit. Er werd al over hem gesproken voordat hij in de roman verschijnt. Lange tijd, vier maanden om precies te zijn, had ik een paar witte pagina's in het manuscript. Daar moest dit hoofdstuk komen. De plek in de structuur wist ik. Op tweederde van het werk las ik over het aloude netwerk en New York. Het gevecht van de advocaten om voormalige slaven ook echt uit de handen van slavendrijvers te houden. Toen wist ik hoe ik over Ridgeway kon schrijven. Hij had in New York kunnen zijn. Dat was mijn ingang tot hem. Ik wilde een formidabele slechterik tegenover Cora zetten. Zijn gedachtegang en argumentatie, zijn valse beroep op de geschiedenis en het idee van white supremacy maakten het niet makkelijk.'

Is jouw oorspronkelijke idee – wat als de ondergrondse spoorweg echt een tunnelstelsel was geweest waarmee slaven naar de vrijheid konden reizen? – tijdens het schrijven veranderd?

‘Ik heb het telkens per hoofdstuk ingevuld, om de verschillen tussen bijvoorbeeld twee Amerikaanse staten te benadrukken. Voor South Carolina koos ik een toekomstig, om niet te zeggen futuristisch décor. Voor Tennessee een woestijn van koorts en vuur, nucleair, post-apocalyptisch. Vroeger las ik veel science fiction. Ik zie verband tussen science fiction en Beckett. Bij het hoofdstuk in Tennessee had ik Wachten op Godot in gedachten. Tennessee, twee mensen die zitten te praten in een wasteland.

En over andere auteurs gesproken. Ik herlas Honderd jaar eenzaamheid van Márquez. De eerste highbrow auteur die ik fantasy zag gebruiken. Fantasy is een gereedschap. Een volumeknop die je harder en zachter kunt zetten. Dat heb ik gedaan in deze roman. Soms draaide ik de knop even terug. Ik houd van het stalen gezicht van Cora als ze voor het eerste een wolkenkrabber ziet. Het zakelijke in fantasy is geweldig. In een interview achter in mijn editie van Honderd jaar eenzaamheid vertelt Márquez over zijn grootmoeder. Hoe zij altijd verhalen en fabeltjes zat te vertellen. Met stalen gezicht. Hij had geen idee of ze de waarheid sprak of zat te fabuleren.’

Er wordt de laatste jaren meer over slavernij geschreven, er worden meer films gemaakt. Ik houd niet van het woord in dit verband, maar is het een trend?

‘Wel een die lang aanhoudt, hoop ik. Er zijn, denk ik, meer kunstenaars die zich met slavernij bezighouden en vinden dat de verhalen moeten worden verteld. Films als 12 Years a slave en Selma. Er zijn meer artiesten, maar nog steeds te weinig. Screenwriters en regisseurs krijgen kansen nu er streaming-platforms zijn. Goed, want er zijn nog steeds veel zwarte mensen uit het verleden wier verhaal niet is verteld.’

Vier pagina’s voor het einde schrijf je: ‘Wie ben je nadat je zoiets groots hebt verricht? Want door dit alles aan te leggen, ben je er ook doorheen gereisd, naar de andere kant.’ Gaat dit over jezelf?

Grote glimlach. ‘Iedere keer aan het einde van een boek is daar het licht aan het einde van de tunnel. Zoete vrijheid. Het is een reis geweest. Ik herinner me het schrijven van de laatste twintig pagina’s nog goed, twee novembers geleden. Ik herinner me het licht, het moment van de dag. De losse draden die samenkomen. Ik herlees de laatste vijf pagina’s regelmatig, om even terug te gaan naar de twee dagen waarop ik ze heb geschreven. Ik had het toch maar mooi gedaan. Dit boek is een stap voorwaarts. Maar je achtste boek moet ook beter zijn dan je eerste. En beter dan je zevende. Ik durf te zeggen dat dat zo is. Op dit boek ben ik trots.’

